

УДК 811.11: 81'25

І. О. Королік, Л. С. Козуб,*Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ***ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ АГРАРНИХ ТЕКСТІВ**

Стаття присвячена дослідженню лінгвопрагматичних особливостей аграрних текстів у перекладацькому аспекті. Особлива увага звертається на специфіку прагматики перекладу, мовностилістичні особливості аграрних текстів, мовні засоби експресивності у досліджуваних текстах та їх адекватних переклад українською мовою.

Ключові слова: прагматика, прагматичний аспект, експресивність, мовні засоби, комунікативний ефект, еківалентність.

PRAGMATIC PECULIARITIES OF AGRICULTURAL TEXTS IN THE TRANSLATIONAL ASPECT

The article deals with the study of linguistic and pragmatic peculiarities of agricultural texts in the translational aspect. Particular attention is paid to specificity of the pragmatics of translation, stylistic features of agricultural texts, expressive language means in the analyzed texts and their adequate translation into Ukrainian which reflects the content and logic of the

original. Trying to achieve the adequacy of translation a translator can simplify the text, reduce or modify the information refusing deliberately from maximum equivalence. Exploring the pragmatics of translation, it is important to emphasize the need for pragmatic adaptation of the text, it should produce the same effect on the reader as the original.

The research reveals that influence of expressive means on the reader is undoubtedly huge as language and speech are linked with society. Linguistic and stylistic features of agricultural texts reflect the peculiarities of scientific cognition and thinking. The study indicates that although terms and clichés are typical for agricultural texts, they are not devoid of certain expressiveness. These peculiarities should be taken into account by translators in order to overcome difficulties that arise while translating language means of expressiveness in the analyzed texts.

Key words: pragmatics, pragmatic aspect, expressiveness, language means, communicative effect, equivalence.

ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АГРАРНЫХ ТЕКСТОВ В ПЕРЕВОДЧЕСКОМ АСПЕКТЕ

Статья посвящена исследованию лингвопрагматических особенностей аграрных текстов в переводческом аспекте. Особое внимание обращается на специфику прагматики перевода, лингвостилистические особенности аграрных текстов, языковые средства экспрессивности в исследуемых текстах и их адекватных перевод на украинский язык.

Ключевые слова: прагматика, прагматический аспект, экспрессивность, языковые средства, коммуникативный эффект, эквивалентность.

Переклад є одним з найважливіших видів мовної діяльності, володіння яким необхідно для повноцінної роботи представників найрізноманітніших спеціальностей. Очевидною є зростаюча роль перекладу для вдосконалення міждержавної комунікації, успішного обміну інформацією. На сучасному етапі розвитку лінгвістики на особливу увагу заслуговують питання перекладу фахових текстів, зокрема у галузі сільського господарства. Зважаючи на це, на сьогодні актуальними залишаються дослідження шляхів досягнення адекватності й еквівалентності при перекладі аграрних текстів, вивчення лінгвопрагматичних особливостей зазначених текстів у перекладацькому аспекті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику перекладу торкалися у своїх працях багато вітчизняних і зарубіжних лінгвістів (Ч. Моріс, В. Комісаров, Л. Бархударов, А. Нойберт, О. Швейцер, Г. Єгер, Ю. Найда та ін.) досліджуючи специфіку перекладу різних типів текстів, різноманітні трансформації, які необхідно застосовувати при перекладі тих чи інших текстів, основні вимоги до перекладача та перекладу в цілому. Серед численних типів текстів, які вивчали науковці, тексти аграрної тематики на сьогодні потребують більш ґрунтовного вивчення, зважаючи на розвиток цієї галузі в Україні, розширення міжнародних контактів, прагнення українських виробників успішно представити свої товари на світовому ринку.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістичний аналіз перекладу дає багатий матеріал для вирішення цілої низки проблем, зокрема, які пов'язані з прагматикою мови і мовлення. Термін прагматика (від гр. *πράγμα* діло) був уведений в науковий дискурс одним із засновників семіотики – загальної теорії знаків – Ч. Морісом. Будучи послідовником ідей Ч. Пірса, науковець розділив семіотику на семантику – науку про відношення знаків до об'єктів дійсності, синтаксис – учення про відношення між знаками і прагматику – вчення про відношення знаків до їх інтерпретаторів, тобто тих, хто користується знаковими системами [11, с. 7-9].

Лінгвопрагматика бере до уваги попередній комунікативний та когнітивний досвід учасників діалогу, їх стать, вік, інтереси, досвід, зв'язок з навколишнім середовищем, обставини, в яких відбувається спілкування. Прагматичні аспекти передбачають не лише відношення між мовними знаками і їх носіями, але й відносини спрямовані на забезпечення вдалої комунікації. При цьому важливе значення мають параметри і характеристики ситуації спілкування, такі як місце і час мовної взаємодії, мета і очікування комунікантів тощо.

В лінгвістичній літературі прагматичний аспект розглядається з трьох різних точок зору. По-перше, з'являється питання про передачу прагматичних значень слів оригіналу. По-друге, прагматика перекладу трактується як прагматичне завдання конкретного акту перекладу. По-третє, висувається вимога прагматичної адаптації перекладу з метою забезпечити рівність комунікативного ефекту в оригіналі та перекладі [10, с. 101].

Досліджуючи прагматичний аспект перекладу аграрних текстів важливо звернути увагу на те, які аспекти прагматики мають відтворюватись при перекладі. Так, Г. Єгер виділяє чотири прагматичних аспекти тексту, пов'язаних з вибором мовних засобів в процесі комунікації, визначаючи їх таким чином: «Перший аспект полягає в самому рішенні створити текст у вигляді судження, питання, спонукання чи побажання... Другий аспект визначається вибором змісту тексту з урахуванням середовища та характеру комунікантів... Третій прагматичний аспект пов'язаний із способом мовного відтворення, тобто вибором мови, на якій будується текст... Четвертий тип визначається відбором конкретних мовних засобів, які володіють власними внутрішньолінгвістичними значеннями, які входять в план їх змісту» [8, с. 105].

Вивчаючи специфіку перекладу з урахуванням міжмовної комунікації В. Комісаров вказує у цьому випадку на подвійний характер перекладу як виду мовної діяльності, коли переклад виявляє подвійну прагматичну зорієнтованість. З одного боку, переклад здійснюється в межах міжмовної комунікації, а тому орієнтується на оригінал і його прагматичне завдання полягає у забезпеченні максимальної близькості між оригіналом та перекладом. З другого боку, переклад – це акт мови, прагматично зорієтований на конкретну особу та середовище [10, с. 107].

Варто звернути увагу і на різні методи класифікації мети перекладу, серед яких: 1) за змістом: політична, соціальна, етична, моральна, естетична, економічна; 2) за джерелом: індивідуальна, групова, класова, національна; 3) за часом: близька, віддалена; 4) за якістю та кількістю: своєчасна, суспільно-необхідна [10, с. 109]. З такою детальною класифікацією не зовсім погоджується В. Комісаров вважаючи, що мета перекладу існує поза межами лінгвістики, а підвиди можна визначати до безмежності. Проте наявність такої категорії є безсумнівною, так само як її вплив на процес перекладу і на результат [10, с. 111].

Таким чином, прагматика перекладу охоплює проблему ставлення перекладача до своєї діяльності, його наміри, які він здійснює в процесі перекладу. При цьому ставлячи перед собою за мету досягнення адекватності тексту, перекладач може спрощувати, скорочувати чи змінювати інформацію, свідомо відмовляючись від максимальної еквівалентності.

Під прагматикою тексту науковці зазвичай розуміють його комунікативний ефект, тобто вплив тексту на читача або реакцію на зміст тексту. При цьому досліджуючи прагматику перекладу, важливо підкреслити необхідність прагматичної адаптації перекладу, щоб він мав такий самий вплив на читача, як і оригінал.

Важливо також зазначити, що прагматичний аспект потребує врахування різниці «культури» при перекладі. При цьому термін «культура» розглядається в широкому значенні явищ етнографічного, історичного, географічного характеру. Вплив цього фактора, за твердженням В. Комісарова, часто є визначальним для перекладацької діяльності: *«In effect, one*

doesn't translate Languages, one translates Cultures» [4, с. 112]. Для доведення правильності цього твердження науковець звертає увагу на факти семантичної нерівноцінності однакових висловлювань для представників різних культур. Встановлення еквівалентності при перекладі передбачає врахування таких відмінностей.

Щодо досліджуваних аграрних текстів, то вони відносяться до групи інформаційно-термінологічних текстів, у яких виклад інформації відбувається за певними правилами. У таких текстах завжди використовуються термінологічна лексика, відсутнє емоційне забарвлення, вживаються спеціальні засоби нейтралізації авторського «я», у англійській мові для цього слугують безособові та неозначено-особові конструкції, пасив, фон теперішнього часу. Усе це надає тексту характеру об'єктивного позачасового повідомлення, яке на даний момент претендує на роль абсолютної істини.

Мова науки і техніки, зокрема текстів аграрної тематики, має досить низьку експресивність. Проте, це не означає, що в наукових текстах в цілому відсутня образна мова. Певна емоційна оцінка може простежуватися, коли оцінюються результати роботи, описуються досягнення чи невдачі. Разом з тим, в науковій літературі функція мови пов'язана з логічністю і точністю викладу, а не із засобами емоційної і естетичної дії на читача. Саме тому, наукові, зокрема аграрні тексти створюються за принципом логічного розгортання думки, і їх автори зазвичай не вдаються до використання слів, що мають відтінки емоційного значення.

Найчисельнішим серед стилістичних прийомів, що використовуються в науковій літературі, є порівняння. Вони використовуються авторами для наочного і детального опису об'єкта дослідження, а також для виділення в ньому однієї характерної особливості, специфіку якої автор хоче показати або поглибити. Останнє досягається завдяки тому, що порівняння, як стилістичний прийом передбачає виокремлення певної ознаки, яка притаманна порівнюваним предметам (явищам) при повній розбіжності інших рис [8, с. 97]. Такі порівняння простежуються і в наукових текстах аграрної тематики: *The idea that thousands of tiny sensors could be scattered like invisible eyes, ears and noses across farm fields and battlefields sounds like science fiction. – Ідея про те, що тисячі маленьких сенсорів будуть розміщені ніби невидимі очі, вуха та носи вздовж фермерських угідь та полів, звучить як наукова фантастика.*

Порівняння як стилістичний прийом пов'язаний із асоціаціями, що виникають у читача, наочністю чи описом явища, дії або предмету.

Ще один стилістичний засіб, на який варто звернути увагу досліджуючи прагматичний аспект перекладу аграрних текстів – епітет – один з основних тропів, художнє, образне означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії [6, с. 76]. Епітет завжди суб'єктивний, оскільки має емоційне значення або забарвлення. Емоційне значення в епітеті може супроводжувати наочно-логічне значення, або існувати як єдине значення в слові. За допомогою епітета досягається бажана реакція на вислів з боку читача [5, с. 138]. Про використання епітетів в науковій прозі аграрної тематики свідчать наступні приклади: *With its delicate, slightly sweet taste and pleasingly crunchy texture, the humble crisphead – as it is also known – is perfect to toss with other leafy greens for a refreshing salad. – Із його ніжним трохи солодкуватим смаком та приємною хрусткою структурою, звичайне листя кочанного салату – як його ще називають – ідеально поєднується із іншою зеленню для приготування освіжаючого салату.*

Перекладаючи епітети з англійської мови українською необхідно ретельно вибирати їх відповідники. Проте слід уникати стилістичних та смислових помилок, що знижують якість перекладу.

Для наукових текстів притаманною є й метафора. Вона простежується і в англійських аграрних текстах, про що свідчать наступні приклади: *dry cow – недійна корова; live weight – жива вага; live fence – живопліт; sharp air – морозне повітря; worn-out soil – виснажений ґрунт; virgin soil – незайманий, цілинний ґрунт; active substance – активна речовина; active ingredien – діючий інгредієнт, речовина; soft water – м'яка вода.*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вплив експресивних засобів на читача безперечно величезний. Мовностилістичні особливості аграрних текстів відображають особливості наукового пізнання і мислення. Хоча для аграрних текстів характерні термінологічність і клішованість, водночас вони не позбавлені певної експресивності і виразності у мовній формі. Саме ці особливості необхідно враховувати перекладачу при перекладі мовних засобів експресивності в текстах.

Результати, отримані під час дослідження прагматичних особливостей перекладу англійських аграрних текстів можуть бути ефективно використані під час подальшого поглибленого вивчення цих особливостей галузевих текстів у перекладацькому аспекті.

Література:

1. Арнольд И. В. Стилистика: Современный английский язык / И. В. Арнольд. – 5-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 384 с.
2. Брандес О. П. Прагматика языка как переводческая проблема / О. П. Брандес // Тетради переводчика. – Вып. 16. – М. : Международные отношения. – 1979. – С. 65–71.
3. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста (для ин-тов и факультетов иностр. яз.): Учеб. пособие / М. П. Брандес, В. И. Проворотов – 3-е изд. – М. : НВИ – Тезаурус, 2001. – 224 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури. Частина II. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 303 с.
5. Климзо Б. Н. Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно-технической литературы / Б. Н. Климзо. – М. : «Р. Валент», 2003. – 288 с.
6. Колесник Н. М. Мовні засоби експресивності в науковій літературі / Н. М. Колесник // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання іноземних мов у навчальних закладах». – Харків : ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2009. – С. 97–99.
7. Манякина Т. И. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале немецкого языка): автореф. дис. канд. филол. наук / Т. И. Манякина. – Днепропетровск, 1981. – 24 с.
8. Рецкер Я. И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык / Я. И. Рецкер. – М. : Просвещение, 1982. – 159 с.
9. Шаховский В. И. Эмотивная семантика слова как коммуникативная сущность / В. И. Шаховский // Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград, 1990. – С. 29–39.
10. Комисаров В. Н. Лингвистики перевода / В. Н. Комисаров. – М. : Международные отношения, 1980. – 166 с.
11. Котовская С. С. Введение в лингвистическую прагматику / С. С. Котовская. – Мн. : БГУ, 2012. – 89 с.